

Article

Psychology of Emotions in Antiquity. From East to West, for Understanding Emotions

Daniela BOTONE¹

Citation: Botone, D., (2025). Psychology of Emotions in Antiquity. From East to West, for Understanding Emotions. *Management Intercultural*, XXVII (54), 51-57. <https://doi.org/10.70147/m545157>

Received: 10 May 2025

Revised: 12 June 2025

Published: 30 June 2025

Copyright: © 2025 by the authors. Published by SEA Open Research.

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Abstract: This article carries out a systematic analysis of the way in which primary emotions were described and understood in Antiquity, starting from East to West. From the Japanese space to the Egyptian and Greek territory, across the Asian, European and African continents, following the paths of the most valuable road of those times - the Silk Road -, the article proposes a brief review of the way in which the six primary emotions identified by Paul Ekman were experienced: joy, sadness, anger, fear, disgust and surprise. Making an incursion into the history of psychology, namely the way in which the main religions and historical events influenced emotional experiences in Antiquity, the article attempts to demonstrate that certain primary emotions were not universal: emotions are understood and experienced differently, from one culture to another, from one religion to another, from one time to another.

Keywords: Emotions, Aristotel, Platon, Confucius, Rumi, Feelings, Antiquity, Psychology,

¹ Lucian Blaga University of Sibiu, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Psychology

PSIHOLOGIA EMOȚIILOR ÎN ANTICHITATE, DE LA EST LA VEST, PENTRU ÎNTELEGEREA EMOȚIILOR

Rezumat

Articolul de față realizează o analiză sistematică a modului în care erau descrise și înțelese emoțiile primare în perioada Antichității, pornind de la Est spre Vest. Din spațiul nipon spre teritoriul egiptean și grecesc, pe întinderea continentului asiatic, european și african, urmând potecile celui mai valoros drum al acelor vremuri – drumul mătăsii-, lucrarea își propune o scurtă trecere în revistă a modului în care au fost experimentate cele șase emoții primare identificate de Paul Ekman: bucurie, tristețe, furie, frică, dezgust și surpriză. Realizând o incursiune în istoria psihologiei, respectiv a modului în care principalele religii și evenimente istorice au influențat trăirile emoționale în Antichitate, lucrarea încearcă să demonstreze faptul că anumite emoții primare nu erau universale în Antichitate: emoțiile sunt înțelese și trăite în mod diferit, de la o cultură la alta, de la o religie la alta, de la un timp la altul.

INTRODUCERE

Emoțiile sunt considerate printre cele mai importante resurse ale omului, poate cele mai importante deoarece sănătatea fizică și psihică este efectul combinat dintre gândurile și sentimentele pe care omul le trăiește pe parcursul existenței sale (Goleman, 2016). În relațiile sociale, orice emoție are atât o latură bună, pozitivă (în sensul creșterii nivelului motivațional), cât și una mai puțin bună, negativă (în sensul diminuării nivelului motivațional) și acest lucru este valabil și în cazul emoțiilor considerate în mod tradițional distructive, negative, așa cum ar fi mânia sau furia.

Cuvântul emoție provine din limba latină *emotionis* (în traducere impulsul ce aduce reacții). În lumea antică, pentru exprimarea emoțiilor de bază se foloseau termeni precum : “dorințe”, “pofte”, “spirite” (Platon, 2013), “piedică pentru rațiune” (Aristotel); furia este în concepția lui Aristotel (2003) o “pasiune necesară”: "furia este necesară. Fără ea nu triumfă nimic. Dacă nu ne umple sufletul, dacă nu ne înfierbântă inima, ea trebuie, deci, să ne servească, nu în calitate de comandant, ci de soldat". Termenul emoție a început să fie folosit pe la mijlocul secolului XIX, de către naturalistul Charles Darwin. Acesta trimitea chestionare misionarilor și exploratorilor din întreaga lume, întrebându-i cum își exprimau durerea sau entuziasmul indigenii pe care aceștia îi întâlneau.

În anul 1872, conceptul “emoție” apare pe coperta lucrării lui Darwin “*Expresia emoțiilor la om și animale*”. În această lucrare, autorul a demonstrat că expresia emoțiilor are o evoluție filogenetică și a argumentat că multe emoții sunt exprimate în același mod la toate rasele umane și la multe animale, ceea ce indică o origine comună și o legătură evolutivă; s-a conturat astfel, ideea de universalitate a emoțiilor.

Cercetările au continuat în aceeași direcție și un secol mai târziu, între anii 1967- 1968, renumitul cercetător american, Paul Ekman, a călătorit în Insula Papua Noua Guinee – insulă considerată la vremea aceea, cel mai izolat loc de pe planetă – cu scopul de a verifica o ipoteză interesantă: sunt oare emoțiile și exprimarea acestora învățate, copiate sau moștenite genetic? Rezultatele acestor studii empirice au demonstrat faptul că există mai multe emoții universale, și acestea sunt recunoscute de oameni din culturi și rase diferite; este vorba despre emoțiile ce exprimă: bucuria, furia, tristețea, frica, surpriza și dezgustul.

Dacă erau sau nu emoțiile trăite și recunoscute la fel (adică universale), prin prisma scrierilor pe care le avem din epoca Antichității, se va încerca o analiză critică a rezultatelor în acest sens.

EMOȚIILE ÎN ORIENTUL ÎNDEPĂRTAT: CHINA ȘI JAPONIA

Una dintre cele mai vechi populații ale Japoniei antice este formată din tribul Yayoi. Aceștia erau în principal agricultori, iar dovezile arheologice din epoca respectivă indică o creștere a violenței intergrupale. Acest lucru sugerează că frica, furia și suferința făceau parte din peisajul lor emoțional, în special ca răspuns la război. Intensitatea emoțională este indicată inclusiv de personajele mitologice japoneze; de exemplu, Susanoo no Mikoto este descrisă ca acționând cu furie și tristețe.

Mai târziu, în spațiul nipon antic, psihologia emoțiilor a fost influențată în principal de Confucianism (De Mente, 2005), care clasifica emoțiile în „cele șapte emoții” sau „Shichi-jo” (fericire, furie, tristețe, frică, iubire, ură și dorință). Alte concepte au inclus accentul pus pe „spațiul semnificativ dintre lucruri” (*ma*), emoțiile legate de armonia grupului și relațiile sociale, cum ar fi *amae* (dorința de a fi răsfățat) și *haji* (rușinea). Aceste concepte antice diferă semnificativ de psihologia modernă importată din Occident în și după epoca Meiji. Ulterior, în Japonia antică, emoțiile erau înțelese ca având două fațete: *honno* (adevăratele sentimente) și *tatema* (fațada publică). *Tatema* era comportamentul afișat în public, adesea menit să

mențină armonia socială, în timp ce *honne* erau emoții profunde și private, rareori sau niciodată exprimate public, în special cele negative precum furia sau dezamăgirea. Această dihotomie era importantă pentru a evita conflictul și a menține ordinea socială.

Prin analogie, putem identifica ceea ce Arlie R. Hochschild (1979) numea după aproape două mii de ani, muncă emoțională (eng. *emotional work*). Japonezii, crescuți în aceste două concepte, aproape niciodată nu le confundă, dar au dobândit abilitățile necesare pentru a le comuta ca modalitate de interacțiune (Davies & Ikeno, 2002).

De Mente (2005) a presupus că sistemul *honne* și *tatemae* a fost adoptat oficial de guvernul japonez în perioada Heian, între anii 794 și 1185. Mai târziu, în perioada medievală apare în Japonia un sistem de guvernare militară, intitulat shogunat, care face apel la sistemul *honne* și *tatemae*.

În aceeași direcție în China se dezvoltă abordarea filosofului Lao Tzu (sec. secolul VI î.Hr.) asupra emoțiilor (abordarea taoistă). Aceasta se axează pe observarea calmă a emoțiilor, fără judecată, pentru a evita o reacție impulsivă și a menține o atitudine echilibrată în fața situațiilor.

Lao Tzu considera emoțiile ca produse ale perspectivei cuiva și credea că adevărata putere vine din controlul emoțional, în special din eliberarea furiei și a dorinței. Astfel, pentru a atinge pacea interioară și armonia cu Tao (Calea), filosoful face apel la calmul interior, simplitate și detașarea de sentimentele puternice.

La fel ca la japonezi, în filosofia Tao –istă, comportamentul de a te prezenta corect emoțional în mediul social face apel la stări de disonanță emoțională, efort emoțional, suprimare emoțională și joc al emoțiilor; toate acestea au devenit în secolul XX dimensiuni ale conceptului modern de muncă emoțională.

În filosofia taoistă de mai târziu, emoțiile nu sunt eliminate, ci gestionate prin tehnici specifice, precum respirația profundă, pentru a le recunoaște, transforma și nu a lăsa ca acestea să destabilizeze echilibrul interior.

În China antică apare lucrarea Li Chi, (*The Book of Rites*) o colecție confucianistă de comportamente și ritualuri (datată cel puțin din secolul I î.Hr.) care identifică șapte emoții (*qīqīng*): bucurie, furie, tristețe, frică, iubire, ură și dorința. Acestea erau considerate emoții umane naturale care, deși inerent bune, trebuie gestionate corespunzător prin ritualuri și autocultivare pentru a evita excesele. De asemenea, textul a subliniat faptul că aceste emoții nu sunt dobândite prin învățare, ci sunt fundamentale pentru natura umană.

În timpul domniei lui Qin Shi Huang (221 – 210 î.e.n.), multe texte confucianiste au fost distruse în timpul evenimentului intitulat *Arderea Cărților* din anul 213 î.e.n.. După acest eveniment, dinastia Qin s-a prăbușit în următorul deceniu, însă savanții confucianiști memoraseră autorii clasici sau ascunseseră copii scrise ale operelor; acest demers a contribuit la reconstrucția parțială a manuscriselor în timpul dinastiei Han timpurii, ca și în cazul lucrării *Cartea Riturilor* care a fost recuperată complet, mai puțin partea de manuscris intitulată *Clasicul Muzicii*.

Prin urmare, din spațiul antic chinez și nipon, provin informații despre existența emoțiilor primare, reguli de joc și exprimare a acestora în mediul social. Nu există dovezi care să contureze comportamentul emoțional al profesiilor sau ocupațiilor, însă există informații clare despre existența unor reguli de exprimare ale emoțiilor în spațiul social (vezi regulile comportamentului emoțional în prima perioadă a guvernelor militare japoneze conduse de shoguni).

EMOȚIILE ÎN SPAȚIUL ASIEI CENTRALE: INDIA, TIBET ȘI AFGANISTAN

Aproximativ în secolul VI î.e.n., a apărut în India (în regiunea golfului Bengal), religia budistă. Învățăturile lui Siddhartha Gautama, cunoscut ca Buddha s-au răspândit destul de rapid în Asia Centrală, de Est și Sud Est.

În budism, emoțiile sunt văzute ca fenomene trecătoare, care apar ca efect al interacțiunii dintre minte și situații (inclusiv mediul social); acestea sunt determinate de (Cozort, & Shields, 2018; Berkowitz & Thompson, 2022): setea de atașare (*tanha*), aversiune (*dosa*) și neînțelegere (*avija*). Un principiu major în religia budistă este cultivarea unor stări și calități emoționale sănătoase (Crosby, 2016). Un astfel de principiu este *Brahmavihāra*, care se referă la cultivarea a patru emoții secundare (emoții complexe), pe care budismul le numește “stări sublime” (Crosby, 2016), obținute prin practicarea atenției conștiente sau *mindfulness*-ului (*sati*); acestea sunt: bunăvoința (*mett*), compasiunea (*karu*), bucuria altruistă (*mudita*) și echilibrul interior (*upekkh*). Tradiția *Theravāda* îi încurajează pe adepții budismului să cultive cele patru emoții secundare în mediul social, mai ales față de cei față de care ar putea simți ostilitate.

Se conturează astfel, din nou, bazele conceptuale ale muncii emoționale sau adoptarea unui comportament emoțional corect și sănătos, în funcție de mediul social al individului. Prin urmare, în textele ce aparțin religiei budiste se identifică norme

sociale care includ utilizarea controlului emoțional, utilizarea efortului emoțional și experiența stărilor de disonanță cognitivă și emoțională.

Așadar, în acest spațiu geografic, de mai bine de 2500 ani, atenția comunității este îndreptată spre cunoașterea și prelucrarea emoțiilor, și mai puțin pe descrierea nuanțată a diferitelor stări emoționale. Prin cultivare, apar termeni noi pentru emoții prelucrate, complexe; de exemplu, termenul „*mudita*” descrie o stare de bucurie complexă, ce apare prin efort emoțional într-un context social; este vorba despre bucuria pe care o simți atunci când te bucuri de binele altora, de succesele și de fericirea lor (Crosby, 2016). *Mudita* este starea opusă invidiei, și în tradiția budistă, *mudita* este condiția prealabilă pentru *metta* (bunătatea iubitoare) și *karuna* (compasiunea).

Câteva sute de ani mai târziu, la intersecția vremurilor, religiilor și rutelor comerciale, pe drumul mătășii, în apropierea minelor de *lapis lazuli* din Afganistan, se naște Jalal ad-Din Muhammad Rumi, cunoscut oamenilor de știință ca prințul poezilor sufi, Maghla Rumi.

Rumi a văzut emoția secundară de compasiune ca o virtute, calitate centrală, sub forma unei forțe care stimulează relațiile sociale prin intermediul empatiei, concepție similară și la Platon.

În poemul intitulat „*Casa de oaspeți*” (Rumi, 1995), acesta vorbește despre primirea și onorarea gamei vaste de emoții pe care le trăim ca oameni: „Această ființă umană este o casă de oaspeți. În fiecare dimineață, un nou sosit. O bucurie, o tristețe, o răutate, o conștientizare de moment vine ca un vizitator neașteptat. Întâmpină-i pe toți și distrează-i cu plăcere! Chiar dacă sunt o mulțime de necazuri, care îți mătură casa cu violență, totuși, tratează fiecare oaspete cu onoare. Poate că te golește pentru o nouă încântare. Gândul întunecat, rușinea, răutatea, întâmpină-i la ușă răsând, și invită-i înăuntru. Fiți recunoscători pentru oricine vine, căci fiecare a fost trimis ca ghid de dincolo”.

Poezia invită cititorul la cunoașterea emoțiilor prin introspecție, optimism și autocontrol. De asemenea, se sugerează că Sinele profund este „casa de oaspeți”, iar emoțiile sunt oaspeți temporari, aflați în trecere prin viața noastră.

Cititorul trebuie să conștientizeze că el este gazda și nu emoția, și, să se comporte ca atare; fiecare emoție este temporară, fiecare emoție trebuie tratată „cu respect”; în loc să ne luptăm cu emoțiile dureroase precum „rușinea” sau „răutatea”, autorul ne îndeamnă să le experimentăm, invitându-le să intre în sinele nostru. Rezistența la ele nu face altceva decât să le ofere acestora mai multă putere. Poemul se încheie cu precizarea că emoțiile sunt ghizi spre cunoaștere, chiar și în cazul celor mai dificile, pentru

că acestea fac parte din experiența umană și ar trebui să învățăm o lecție din fiecare experiență.

Între două religii (religia islamică și cea budistă), pe teritoriul Asiei Centrale, Rumi, un filosof de talie mondială, face apel la un management emoțional prin introspecție, acceptare și cunoaștere detaliată a fiecărei experiențe emoționale. Se continuă deci, - pe alt teritoriu, în altă religie, la mijloc de Ev Mediu – ideea de muncă emoțională prin *deep acting* al emoțiilor (joc profund), deoarece individul trebuie să le interiorizeze (Ashforth & Tomiuk, 2000) în Sinele profund, să le experimenteze cu „bună credință” și respect.

Cu aproximativ 200 de ani înainte, pe același teritoriu, marele Avicena (Ibn Sina 980 – 1037 e.n.) propune un experiment despre emoția de frică, experiment care este valabil până în ziua de astăzi. Savantul persan a fost unul dintre primii medici care au observat relația dintre emoții, starea fizică a pacienților, și efectele benefice ale muzicii asupra corpului și psihicului, idei preluate ulterior de medicina modernă.

În experimentul lui, Avicenna a avut să demonstreze că felul în care frica, dacă nu este gestionată corect, poate să paralizaze ființa. Chiar dacă, pentru experiment s-a folosit de două animale, Avicena a explicat că mecanismele care se declanșează în organism, în condiții de frică, sunt valabile și la om. În două cuști separate, securizate și așezate la mică distanță una de alta, Avicenna a pus un lup și un miel (Pajevic, Dedic & Hasanovic, 2021; Smirnova-Rakitina, 1961), în așa fel încât cele două animale să se poată vedea permanent, dar fără să existe vreun risc ca lupul să evadeze din cușcă sau să atace mielul. Atât lupul cât și mielul au primit hrană și apă din belșug. În timp ce lupul a mâncat toată hrana din cușcă și, sătul fiind, a urlat tot timpul, încercând să rupă gratiile și să ajungă la miel, acesta din urmă a refuzat hrana și, paralizat de spaimă, nu a rezistat mai mult de o săptămână. Avicena spune că „mielul” poate fi oricare dintre oameni, într-un anumit context, iar „lupul” orice fel de pericol real sau imaginar, care anulează gândirea logică (Coleman, 1995).

Ceea ce a constatat Avicenna, prin experimentul său a fost confirmat și completat de medicina modernă, neuroștiințe, inclusiv faptul că frica este mult mai puternică atunci când nu este conștientizată, pentru a putea fi controlată.

Se poate presupune că poetul Rumi s-a inspirat din lucrările marelui savant Avicena, însă ambii gânditori și-au concluzionat lucrările științifice susținând necesitatea controlului emoțiilor primare în viața personală. În ceea ce privește emoția de frică față de moarte, autorul demonstrează că este o emoție universală, primară.

Cu aproximativ 50 de ani înainte de nașterea filosofului oriental Confucius, în Mesopotamia, pe malurile râului Eufirat, este atestat turnul Babel (în timpul regelui Nabopolassar , 610 î.e.n.), un ansamblu format din cărămizi de lut ars, “cimentate” cu ajutorul bitumului; datele despre începerea construcției și înălțimea turnului sunt controversate, însă elemente din turn s-au păstrat destul de mult timp. După înfrângerea împăratului persan Darius, Alexandru cel Mare, într-una din campaniile sale a cucerit și acest oraș și a găsit turnul la jumătate din înălțimea inițială. Deoarece piatra era un element rar în spațiul dintre cele două fluvii antice, Tigru și Eufirat, majoritatea clădirilor (la fel ca turnul Babel) și izvoarelor scrise s-au păstrat pe plăci de lut, arse în cuptor (Boerescu, 2025). Din acest spațiu, se păstrează până astăzi celebra *Epopoea a lui Ghilgames*, care explorează emoții simple și complexe; eroul experimentează pe rând furia, mândria, aroganța, durerea, (își pierde prietenul), frica de moarte; eroul se lasă dominat de emoții și își găsește alinarea în căutarea unei modalități de a depăși efemerul. Autorul necunoscut al epopeei sugerează în mod indirect importanța controlului emoțional pentru sănătatea psihică a eroului. În secolul V î.e.n., la Vest de câmpiile Mesopotamice, pe țărmul Mării Egee, într-o cetate grecească se naște cel care avea să devină cel mai celebru medic al Antichității, Hipocrate din Kos.

EMOȚIILE ÎN EUROPA ANTICĂ

Hipocate a rămas în istoria psihologiei pentru lucrarea *Corpus Hippocraticum*, lucrare alcătuită dintr-o serie de texte medicale datând din secolul al V-lea î.Hr., atribuite lui și elevilor săi.

Corpusul conține cea mai veche formulare a teoriei celor patru umori sau fluide corporale; o versiune modificată a concepției lui se întâlnește pentru prima dată în operele lui Empedocle, conform căreia universul este alcătuit dintr-un amestec de patru elemente: pământ, foc, aer și apă. La rândul lui Empedocle a fost probabil influențat de doctrina școlii pitagoreice despre „armonia sferelor”, care punea un accent puternic pe noțiuni precum cosmosul și echilibrul (Glas, 2003). Conform teoriei umorale, boala rezultă dintr-o perturbare a echilibrului natural (discrazie) al elementelor. Sângele, bila galbenă, bila neagră și flegma sunt cele patru fluide corporale sau umori distinse în textele lui Hipocrate. Aceste fluide erau influențate de anotimpuri. În consecință, sângele creștea primăvara, bila galbenă vara, bila neagră toamna și flegma iarna. În plus, fiecare dintre umori era asociată cu o pereche de calități primare (Glas,

2003). Astfel, sângele era asociat cu căldura și umezeala, bila galbenă cu căldura și uscăciunea, bila neagră cu uscăciunea și frigul, iar flegma cu frigul și umezeala. Grecii erau foarte conștienți, de exemplu, de legătura dintre trăirile depresive și anotimpul toamnei. Excesul de bila neagră în depresie era analogul schimbării anotimpurilor, obiceiurilor alimentare și consițuției fiziologice.

Se sugera astfel, că experimentarea anumitor stări emoționale și implicit controlul emoțional este influențat în mod direct de mediul extern; prin urmare, în Antichitate, boala era văzută ca o tulburare reflectată la toate nivelurile existenței, mai degrabă decât ca o consecință a unei tulburări interne.

Opinii similare (Bendick, 2018) au fost exprimate de Galenus din Pergam (129- 200 e.n.), în lucrări precum „*Cel mai bun doctor este și el un filosof*”. Galenus era convins că un medic bun este și filozof, filosofie aprofundată în Biblioteca din Alexandria, la școala filosofică alexandrină. Acesta a adoptat mai multe puncte de vedere stoice , metafizice , epistemologice și etice asupra suferinței (*pathei*), fiind influențat de operele lui Aristotel, un vechi și renumit lector al Bibliotecii din Alexandria; de exemplu, acesta susține modelul tripartit al lui Platon, pentru care a atribuit diverse funcții părților din corp: rațiunea este situată în creier, emoția (în special furia) în inimă, iar dorința în ficat.

Analizând emoțiile, filosofii stoici vorbesc despre cea mai înaltă formă de plăcere care este starea de ataraxie (cu sensul de armonie, liniște interioară și pace sufletească); absența tulburărilor, anxietăților de orice natură este legată de absența durerilor în corp iar în viziunea lor, atitudinea noastră mentală este în mare măsură concentrată pe experiențele corporale de durere și plăcere (Reale, 2016). În opinia lor, plăcerea mentală nu se limitează la experiențele corporale actuale; de exemplu, o mare parte din plăcerea statică poate fi obținută prin amintirea sau anticiparea diferitelor plăceri cinetice. În acest sens, stoicii descriu cadrul conceptul al “emoțiilor anticipative” (Goleman, 2016) din epoca modernă.

Filosoful și împăratul roman Marcus Aurelius (121-180 e.n.) face o descriere amănunțită a emoțiilor complexe, în lucrarea *Gânduri către sine însuși* ; de asemenea, acesta punctează importanța controlului emoțional în stabilirea relațiilor sociale : “de la tatăl meu am învățat blândețea, fermitatea de neclintit în deciziile luate după o analiză atentă; indiferența față de gloria deșartă obținută celor ce sunt socotite onoruri; dragostea de muncă și perseverența... .. abilitatea de a știi când este nevoie de un efort încordat sau, dimpotrivă, de destindere... faptul de a alunga teama superstițioasă de zei, de a nu căuta cu

orice preț popularitatea fie făcând pe plac mulțimii, fie arătându-se prieten al poporului, ci dând dovadă de sobrietate în orice împrejurare și de fermitate, și nicidecum de grosolanie sau de dorința de noutăți; ... dar mai ales disponibilitatea de a ceda, fără urmă de invidie, tuturor celor care dețineau un talent deosebit” (Marcus Aurelius, 2022, 19-20).

EMOȚIILE ÎN EGIPTUL ANTIC

Cu referire la controlul emoțiilor, filosoful grec Aristotel (384- 322 î.e.n.) , lector la școala filosofică din Alexandria, a folosit termenul de *catharsis* (purgație sau curățare) pentru a descrie experiența emoțională a publicului în fața unei tragedii, purificarea emoțiilor prin milă și teroare.

Pentru Aristotel emoțiile au avut un rol determinant în formarea valorilor morale și virtuții. Stoicii au evidențiat importanța emoțiilor în judecată (în teoriile stoice, emoțiile sunt considerate o piedică pentru rațiune, și deci pentru virtute).

Termenul preferat de Aristotel pentru emoții era *pathos* , considerând emoțiile în mare parte stări pasive, situate într-un peisaj metafizic general, foarte asemănătoare percepțiilor. În opinia lui, cele mai multe emoții se relevă din comportamente specifice; de exemplu, emoția “bucurie” și comportamentul de prietenie. Aristotel descrie trei tipuri de prietenie: prietenia utilității, prietenia plăcerii și prietenia perfectă (2003).

Controlul emoțiilor a fost dezbătut de filosoful Philon din Alexandria, un reprezentant al filosofiei mozaice la Biblioteca din Alexandria. Acesta era de părere că un om care căuta să se perfecționeze trebuie mai întâi să-și regleze propria natură, controlându-și pasiunile și emoțiile și eliminând orice prăpastie dintre teorie și practică (Reale, 2019).

CONCLUZII

În opinia filosofilor și oamenilor de știință din perioada Antichității, emoțiile au fost conceptualizate în noțiuni complexe, care descriu destul de exact ceea ce Robert Plutchik (1980) prezintă în diadema emoțiilor: emoții primare, emoții secundare și emoții terțiare. Termenul de emoție nu era folosit pe atunci, iar pentru denumirea acestora întâlnim termeni precum: pasiuni, spirite, poftă sau dorințe, uneori termeni ce se suprapun peste noțiunea de trebuințe sau motive. Prin urmare, cel puțin în anii de glorie ai Antichității, emoțiile umane erau considerate elemente superioare ale psihicului uman, forțe motivante în relație cu

rațiunea (Platon, 2016), corpul (Hipocrate *apud* Glas, 2003), cosmosul (Pitagora *apud* Schibli, 1998) și puterea divină (Augustin de Hipona, 400/ 2005; Avicena *apud* Smirnova-Rakitina, 1961).

Comportamentul de a experimenta emoțiile universale în viața socială, în moduri similare mamiferelor superioare, concepție specifică curentului Naturalist, era văzut ca o lipsă de virtute și semn de slăbiciune omenească.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Aristotel (2003). *Etica nicomahică*. București: Editura Antet.
- [2] Ashforth, B.E. and Tomiuk, M.A. (2000) Emotional Labour and Authenticity: Views from Service Agents. In: *Fineman, S., Ed., Emotion in Organizations*, Sage, Thousand Oaks, 184-203. <https://doi.org/10.4135/9781446219850.n10>
- [3] Bendick, J. (2018). *Galen si inceputurile medicinei*. București: Editura Humanitas.
- [4] Boerescu, D. – N. (2025). *Umbra Turnului Babel peste Piramide. Imperiile Antichității*. București: Editura Neverland.
- [5] Berkowitz, S. C., & Thompson, A. (Eds.). (2022). *Routledge Handbook of Theravāda Buddhism* (1st ed., Vol. 1). Routledge.
- [6] Coleman, B. (1995). *The Essential Rumi*. San Francisco: Editura Harper One.
- [7] Cozort, D., & Shields, J. M. (Eds.). (2018). *The Oxford Handbook of Buddhist Ethics*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198746140.013.33>
- [8] Crosby, K. (2013). *Theravada Buddhism - Continuity, Diversity and Identity (1st ed.)*. John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781394260942>
- [9] Darwin, C. (1967). *Expresia emoțiilor la om și animale. Despre instinct*. București: Editura Academiei.
- [10] De Mente, B.L. (2005). *Japan Unmasked: The Character and Culture of the Japanese*. Singapore: Tuttle Publishing.
- [11] Davies, R.J. & Ikeno. O. (Eds.). (2002) *The Japanese mind: Understanding contemporary Japanese culture*. Massachusetts: Tuttle Publishing.
- [12] Ekman, Paul. (2003) *Emotions revealed : recognizing faces and feelings to improve communication and emotional life* , 1st ed, N Y: Times Books.
- [13] Goleman, Daniel (2016). *Inteligența socială*. București: Editura Curtea Veche.

- [14] Glas, G. (2003) A conceptual history of anxiety and depression. In: J.A. den Boer & A. Sitsen (Eds.), *Handbook on Anxiety and Depression*. Marcel Dekker: New York/Basel/Hong Kong, 1-48.
- [15] Hochschild, Arlie Russell (1979), Emotion Work, Feeling Rules, and Social Structure *The American Journal of Sociology*, Vol. 85, No. 3, pp. 551-575 Published by: The University of Chicago Press
- [16] Liam Jenkins (2024) *Book of Rites: Liji, Traditional Chinese Etiquette*, Vol. 1, Editura Daybreak Studios.
- [17] Marcus Aurelius (2022). *Gânduri către sine însuși*. București: Editura Humanitas
- [18] Pajević A, Pajević I, Dedić E, Hasanović M. A (2021). Treatise of the Islamic Philosopher Ibn Sina (Avicenna) on the Fear of Death and the Treatment of Anxiety Caused by It. *Psychiatry Danubina*. 33 (Suppl 4):889-894. PMID: 35026818.
- [19] Platon (2013). *Banchetul și alte dialoguri*. București, Editura MondoRo
- [20] Plutchik, R. (1980). A general psychoevolutionary theory of emotion. In R. Plutchik & H. Kellerman (Eds.), *Emotion: Theory, research, and experience: Vol. 1. Theories of emotion* (pp. 3-33). New York: Academic.
- [21] Reale, Giovanni (2016). *Istoria filosofiei antice*, Volumul V., Tîrgu Lăpuș: Editura Gutenberg.
- [22] Reale, Giovanni (2019). *Istoria filosofiei antice*, Volumul VII, Tîrgu Lăpuș: Editura Gutenberg.
- [23] Sfântul Augustin (2005). *Confesiuni*. Traducere de Eugen Munteanu. București, Editura Humanitas.
- [24] Schibli, H. S. (1998). Pythagoreanism. In *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, version 1, online, DOI: 10.4324/9780415249126-A104-1
- [25] Smirnova-Rakitina, V. (1961). *Avicenna*. București: Editura Tineretului.